

פר' כי תשא - שתיה מכוס של ברכה

רב דניאל שטיין

א. גמ' פסחים (קו.) - זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא בלילה, ביום מנין תלמוד לומר זכור את יום השבת. [תוס' ד"ה זוכרהו - זכירה כתיב על היין זכרו כיון לבנון (הושע יד) נזכרה דודך מיין (שיר א) והאי זכירה היינו קידוש].

ב. תוס' רי"ד פסחים (שם) ד"ה זוכרהו - אבל האי דקתני על היין נ"ל דלאו מן התורה הוא אלא מדרבנן כדאמרי' בכיצד מברכין אמר רב שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מניין שאין אומרים שירה אלא על היין שנא' ותאמר להם הגפן החדלתי תירושי.

ג. גמ' ברכות (לה.) - דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מניין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים, אם אנשים משמח אלהים במה משמח, מכאן, שאין אומרים שירה אלא על היין.

ד. רשב"ם לפסחים (שם) ד"ה אמר רב יהודה - אתאי כסא דחמרא וברוכי ומשתי משום כבוד שבת לחלק בין מדת שבת למדת חול שהוא ענין שיר שאין אומרים שירה אלא על היין והכי מפרש בשאלתות דרב אחאי בפרשת וישמע יתרו.

ה. גמ' פסחים (קה.) - ושמע מינה המברך צריך שיטעום. [רשב"ם (שם) ד"ה וש"מ המברך - או הוא או אחד מן השומעים ובשתיית אחד מהן יצאו כולן]. [תוס' (שם) ד"ה שמע מינה - בכוס חובה כגון הבדלה ובהמ"ז וקידוש צריך לשתות מכוס שיש בו רביעית].

ו. גמ' עירובין (ז:) - יום הכפורים היכי עביד, אי מברך עליה ושתי ליה כיון דאמר זמן קבליה עליה, ואסר ליה, דהאמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב מי בדלת ואמר ליה אין, בדילנא, לברוך עליה ולנחיה, המברך צריך שיטעום ליתביה לינוקא וכו' דילמא אתי למסרך. [רש"י (שם) ד"ה ליתביה לינוקא - לשתותו, לאחר שיברך עליו, דהאי שיטעום דקאמר לאו דווקא קאמר אמברך, דהוא הדין כי שתי אחרינא, דטעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, שתהא ברכת היין דבורא פרי הגפן שלא לצורך, ומכי טעם ליה אחרינא שפיר דמי].

ז. שו"ע (סי' רע"א סע' י"ד) - אם לא טעם המקדש, וטעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו יצא וכו', ומ"מ מצוה מן המובחר שיטעמו כולם וכו'. והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש לא יצא, וראוי לחוש לדבריהם, ודוקא בקידוש אבל בשאר דברים הטעונים כוס מודים הגאונים דסגי בטעימת אחר.

ח. רמ"א (סי' ער"ב סע' ט') - ומי שאינו שותה יין משום נדר, יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו. [משנ"ב (ס"ק ל"ג) - ובמג"א הכריע דאסור בזה לקדש ע"מ שישתו אחרים כיון שהם יודעים לברך בעצמן בפה"ג].

ט. חי' הריטב"א לעירובין (שם) ד"ה המברך - המברך צריך לטעום. פ"י כדי שלא תהא ברכה לבטלה הילכך אם לא טעם המברך מסתיין דלטעום אחרינא וכדאמרינן בסמוך ליתביה לינוקא דילמא אתי למסרך דאלמא בדטעים מיניה ינוקא סגי לן וכו' ומיהו דוקא כשטעום ממנו קטן שהגיע לחנוך ברכות דאי בתינוק שלא הגיע לחנוך ברכות הרי הברכה יוצאה לבטלה, והא דאמרינן הכא נותביה לינוקא מיירי בתינוק שהגיע לחנוך ברכות ולא הגיע לחנוך תענית ביום הכפורים.

י. ס' ראב"ן (הל' עירובין סי' ע') - וא"ת מה היא חשובה טעימה זו להתיר את הכוס, איברא חשובה היא דהא טעימת הכוס ליתא אלא משום גנאי של כוס שלא יאמרו שלא לצורך היא ברכה זו וכי חזו דמטעימה ליה לתינוק ליכא גנאי.

יא. שו"ע (סי' רס"ט) - נוהגין לקדש בבהכ"נ, ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעימו לקטן דאין קידוש אלא במקום סעודה וכו'. [משנ"ב (ס"ק א') - הנה י"א שיזהר ליתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך, אבל המ"א כתב בשם הפוסקים דמותר ליתן אפילו לקטן שהגיע לחינוך ואדרבה אם יתן רק לקטן שלא הגיע לחינוך יהיה ברכת המברך לבטלה דהא לא הגיע לחנוך בברכה].

יב. שו"ע (סי' תרכ"א סע' ג') - מברכין על המילה בלא כוס (וי"א דמברכין בכוס ונותנים לתינוק הנימול, וכן נוהגין).

יג. שו"ע (סי' תע"ד סע' א') - שותה כוס שני ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה, שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון, ואין מברכין על הגפן כ"א אחר כוס רביעי. הגה: והמנהג בין אשכנזים לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס, אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד, וכן דעת רוב הגאונים.

יד. גמ' פסחים (קו.) - רב אשי איקלע למחזוא, אמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבה. הבו ליה. סבר מאי ניהו קידושא רבה, אמר מכדי כל הברכות כולן בורא פרי הגפן אמרי ברישא, אמר בורא פרי הגפן ואגיד ביה, חזייה לההוא סבא דגחין ושתי.

טו. רא"ש פסחים (פ"י סי' ט"ז) - ואף על פי שאין צריכין לשתות לכתחלה מיהו מצוה לשתות.

טז. רש"י בראשית (י"ח, ט') - "וויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל" - בגמ' בבא מציעא (פז.) אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה. [שפתי חכמים (אות כ')] - דאחר שהיו אוכלים היו מברכין ברכהמ"ז על הכוס ושרה לא היתה אצלם, ואברהם לא היה רוצה לשלוח לה לפי שפירסה נדה ולא תטמא המשקין עם הכוס וכו' לא רצה לשפוך לכוס אחר וכו' דעיקר מצוה שתשתה מאותו הכוס שברכו עליך].

יז. גמ' ברכות (נא:) - עולא אקלע לבי רב נחמן, כריך ריפתא בריך ברכת מזונא, יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן, אמר ליה רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא, אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש וכו' אדהכי שמעה ילתא, קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ארבע מאה דני דחמרא, אמר ליה רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא, שלח לה, כל האי נבגא דברכתא היא.

יח. חי' המאירי ברכות (נא.) - וראוי לבעה"ב להשקות את אשתו בכוס שבירך עליו ואם שתה כל מה שבתוכו נותן בו מן החבית ומשגרו והוא שאמרו כולו נבגא ברכתא הוא.

יט. שו"ע (סי' ק"ע סע' ט"ז) - לא ישתה מהכוס ויתן לחבירו מפני סכנת נפשות.

כ. שו"ע הגר"ז (סי' ק"צ סע' ה') - אף על פי שמצוה מן המובחר שכל המסובים יטעמו מכוס של ברכה א"צ לטעום מכוס המברך אלא יכול כל אחד ליתן כוסו לפניו ויותר טוב לעשות כן אם אפשר לפי שכוס המברך הוא פגום לאחר ששתה ממנו המברך. ואף שאפשר לתקנו ע"י שיוסיפו בו יין לשתות כל אחד ואחד מהמסובין מכל מקום יותר טוב שיטעימו מיון של ברכה שכשיש לפני כל אחד ואחד כוסו בשעת ברכת המזון הרי כולם הן כוסות של ברכה כמו כוס המברך.